

GREEN TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

A. Gavrish, T. Savenko

National University of Food Technologies

Key words:

Agro-tourism
Culture
Homestead
Village
Rural green tourism

Article history:

Received 25.06.2014
Received in revised form
25.07.2014
Accepted 05.08.2014

A. Gavrish

E-mail:

[npnuht@ukr.net](mailto:npuht@ukr.net)

ABSTRACT

Several years ago, a new term “rural green tourism” appeared in Ukrainian tourism. Its development has been progressing steadily. Tourism researchers argue that the rapid development of rural tourism can play a catalytic role in economic restructuring, ensure demographic stability and address significant socio-economic problems in rural areas. It is necessary for Ukraine to quickly overcome the gap in this sphere by means of effective use of existing rich tourism potential in each region. The urgency of understanding the role of rural tourism in developing national tourism industry and socio-economic situation in rural areas of Ukraine defined the purpose of this study.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

А.В. Гавриш, Т.А. Савенко

Національний університет харчових технологій

У статті проаналізовано стан сучасного розвитку сільського зеленого туризму. Визначено позитивні та негативні фактори його впливу на загальний стан розвитку туризму в Україні і показано економічне й соціальне значення.

Ключові слова: *агротуризм, культура, садиба, село, сільський зелений туризм.*

Кілька років тому в українському туризмі з'явився новий термін «сільський зелений туризм», розвиток якого стабільно прогресує. Дослідники туризму доводять, що прискорений розвиток сільського туризму може зіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність і вирішення важливих соціально — економічних проблем у сільській місцевості. Україні стратегічно важливо швидко подолати відставання в цій сфері шляхом ефективного використання наявного багатого туристичного потенціалу в кожному регіоні.

Актуальність і важливість розуміння ролі й місця сільського зеленого туризму в розвитку національної туристичної галузі та соціально-економічній ситуації в сільських регіонах України визначили мету пропонованого дослідження.

Результатом розуміння значення сільського туризму стало створення Спільки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. В цій організації сконцентровані дані про сільський зелений туризм у всіх регіонах Украї-

ни. Члени спілки займаються рекламою й популяризацією зеленого туризму серед населення, проведенням тематичних виставок, конференцій. Найважливішою функцією Спілки є організація тренінгів і семінарів для тих, хто займається цим видом туризму для підвищення якості обслуговування гостей і доведення його до рівня світових стандартів [1].

Слід зазначити, що в законодавстві України визначено екологічний (зелений) і сільський види туризму, хоча в науковій літературі вони об'єднуються в один вид — сільський туризм. Цей вид туризму слід розглядати як особливу форму відпочинку в сільській місцевості з використання трудових ресурсів селянського, фермерського або підсобного господарства, культурно-історичної спадщини та природно-рекреаційних особливостей місцевості.

Доведено, що різноманітність туристичних занять, а саме: розважальних (полювання, рибальство, збиральництво), пізнавальних (ознайомлення з природними, культурно-історичними й етнографічними цінностями), оздоровчих (заняття фізичною працею, купання у водоймах), проведення більшості часу на природі, роблять зелений туризм одним з найкращих видів рекреаційної діяльності, який забезпечує йому постійно зростаючу популярність [6].

Пріоритетність розвитку внутрішнього туризму в Україні, зокрема сільського зеленого, зумовлюється необхідністю невідкладного вирішення соціально-економічних проблем сучасного села, пов'язаних із зменшенням населення, зростанням безробіття, масовою міграцією, тобто з вимиранням сіл. Розвиток сільського туризму скоротить міграцію населення з села до міста, забезпечить економію фінансових і матеріальних ресурсів, пов'язаних з облаштуванням у місті вихідців із села, оскільки, за підрахунками експертів, вартість такого облаштування в 20 разів вища, ніж створення умов розвитку сільського туризму. Послугами сільського туризму переважно користується молодь до 35 років, яка мешкає у великих містах, їхня частка становить понад 4/6 від сумарної кількості туристів, які відпочивають в сільській місцевості. За оцінкою Європейської федерації фермерського та сільського туризму (Euro Gites), європейський ринок налічує близько 2 млн. ліжко-місць. В Україні ж зафіксовано 150 тис. потенційних учасників зеленого туризму. Офіційно запрошують на відпочинок у сільську місцевість 37 садиб у семи регіонах країни. Спілка сприяння сільському туризму вважає, що цей показник для України достатньо успішний [4].

Важливим питанням подальшого розвитку сільського зеленого туризму фахівці вважають розподіл зелених садиб на категорії. Гість має чітко знати, які саме послуги йому можуть запропонувати у тому чи іншому комплексі. На сьогодні сільські садиби належать до першої категорії, тобто найнижчого рівня сервісу.

Нині в Україні налічується понад 15 млн. людей, які проживають в селах. Серед них працездатного населення села майже 3 млн. осіб, які займаються особистими приватними господарствами. Близько 1 млн. осіб у сільській місцевості — це безробітні, що не навчаються. Крім того, опитування показує, що понад 30% сільських мешканців за можуть обслуговувати відпочивальників і туристів.

Обмеженням для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є низький рівень облаштування сільськогосподарських садиб. Проте загальний житловий фонд українського села досить великий — 6,5 млн. будинків, з них опалення природним газом мають лише — 18%, централізоване водопостачання мають 12% осель, а каналізацію — 7% [3].

У цілому із загальної кількості садиб сіл приватного сектору уже зараз можна використати до 30% будинків належного санітарного стану. Ще 10 % — за мінімального ремонту й облаштування як самими мешканцями, так і туристичними фірмами. Можна задіяти для цього і відповідні інвестиції країн ЄС [5].

Загалом сільський туризм, аграрний туризм та інші види відпочинку на селі для України є порятунком українського села від повного занепаду, виїзду селян в міста та за кордон з метою пошуку роботи.

В Україні виходить журнал «Сільський зелений туризм». У ньому публікуються пропозиції селян щодо використання їхніх будинків для відпочинку на селі вітчизняних і зарубіжних туристів з фотографіями садиб, описами природних принад регіону і переліком послуг.

Розвиток сільського зеленого туризму сприятиме:

- підвищенню рівня зайнятості населення;
- зростанню доходів сільських жителів за рахунок надання послуг туристам і реалізації вироблених продуктів харчування за прийнятними цінами;
- покращенню благоустрою сіл, місцевих доріг, інженерного облаштування окремих садиб;
- відродженню місцевих народних звичаїв, промислів, кулінарних традицій;
- збереженню і відновленню місцевої історико-архітектурної спадщини, українських садиб з клунями, стодолами, шопами, вітряками тощо.

Треба зазначити, що якість обслуговування у сільському туризмі помітно зростає. Будівництво доріг сприяє кращому транспортному рішенню, можна легко добратися до зони відпочинку на своєму автомобілі.

Серед позитивних факторів розвитку сільського зеленого туризму в Україні слід виділити такі:

- унікальна історико-етнографічна спадщина українського села;
- велич природних ресурсів в екологічно чистій сільській місцевості;
- наявність трудових ресурсів для прийому й обслуговування туристів;
- гостинність українців у місцях розміщення туристів і доступна ціна за відпочинок;
- великий асортимент додаткових послуг (екскурсії, рибальство, збиральництво, полювання, катання на конях тощо).

Слід також зазначити, що найбільш сприятливі умови для розвитку сільського туризму існують на територіях національних і ландшафтних парків, де є можливість під час відпочинку пізнати природний, історичний і культурний потенціал регіону. Одним із головних факторів зеленого туризму виступає організація відпочинку та дозвілля туристів (організація шоу-програм, ігор, ознайомлення гостей з місцевими звичаями й обрядами, складеними за мотивами історико-культурної спадщини регіону). Відомим прикладом є острів Хортиця. Приїхавши на Хортицю, турист потрапляє у світ запорізького козацтва та, за бажання, може спробувати опанувати козацькі ремесла, зварити

козацький куліш, набути навичок володіння шаблею, взяти участь у козацьких кінних іграх.

Вивчення сільського зеленого туризму в Україні дозволило виявити не тільки позитивні, але й низку негативних факторів його розвитку, основними серед яких є такі:

- політико-економічна нестабільність у країні;
- невелика кількість програм інвестування розвитку сільського зеленого туризму;
- низька якість туристичної інфраструктури, комунікацій і підготовки кадрів.

Дуже важливо, щоб характеристики та якості, якими володіє певна місцевість і які приваблюють туристів, згодом не зникли внаслідок надлишкового розвитку туризму.

Одне з ключових завдань менеджменту сільського туризму полягає у розробці механізмів збалансування вигід від зеленого туризму та потенційних негативних ефектів. Адже робочі місця в агротуризмі часто низькооплачувані і мають чітко виражений сезонний характер. Таким чином, існують проблеми сезонної зайнятості працездатного населення регіону й відсутності мотивації до якісного сервісу через невисокі зарплати [2].

Ще одним вагомим негативним виявом сільського туризму (який уже відчули на собі корінні мешканці Славська, Яремчі, Східниці, Сваляви тощо) є зростання вартості землі в населених пунктах зі статусом курортних. Непомірно зростають і ціни на нерухомість, через що виникає фінансовий бар'єр для місцевого населення. «Монополію» на агротуристичне підприємництво в цих населених пунктах отримують «міські» компанії та фізичні особи, які володіють набагато вищими фінансовими ресурсами. Крім конкурентного витіснення місцевого агротурвиробника з його рідного села, помітним стає ще й ефект неприязного ставлення пересічного місцевого населення до розкішних три- і чотиризіркових агропансіонів, розбудованих на територіях їхніх селищних рад заїжджими комерсантами.

До інших побічних негативних виявів сільського зеленого туризму слід віднести такі:

- деякі місцеві громади чи органи місцевого управління можуть переоцінити можливості сільського зеленого туризму для перспективного соціально-економічного розвитку їхніх територій. Вбачаючи у сільському туризмі панацею від усіх негараздів, вони можуть легко помилитися й через необгрунтований перерозподіл місцевих ресурсів занепасти традиційні галузі господарювання цих територій, які приносять хай не такі значні, проте стабільні соціальні блага (зайнятність населення, товарна продукція, прибутки-податки тощо);

- погіршення якості навколишнього природного середовища через зростання площинного антропогенного тиску на природні комплекси і відсутність в Україні механізмів його жорсткого регламентування й контролю;

- потенційно більш високі показники злочинності і споживання суспільних благ через нівелювання місцевого культурного рівня, переходу на стандарти масової культури, яку приносять із собою туристи, і появу потреби у вищому

рівні життя, ніж це можливо при пересічній зайнятості у сільсько-господарському виробництві;

- втрата селом неквапливо-малолюдної атмосфери «сільської життя» через надмірні напливи і скупчення туристів та їхнє розкуте («розгульне») побутовання у селі;

- втрата мистецької унікальності виробів народних умільців через зростання попиту на їхню продукцію, а відтак, перехід майстрів до спрощеного дрібносерійного продукування своїх виробів з підкресленням їхньої сувенірної атрибутики (а не декоративно-ужиткової, як це було раніше).

Усунення цих недоліків зробить сільський зелений туризм корисним для відпочивальників й економічно ефективним для підприємців і держави в цілому за рахунок отримання синергетичного ефекту. Його розвиток за державної підтримки буде сприяти збереженню селянства як носія української культури і духовності, що підвищить популярність української культури, розширить знання про історичні, природні, етнографічні особливості України.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки про необхідність забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні та наближення його до європейських стандартів, що вимагає:

- розробки програм розвитку сільського зеленого туризму для всіх рівнів управління та дієвого механізму контролю за їх виконанням на основі використання електронних систем моніторингу державних і регіональних програм розвитку сільського туризму;

- створення сучасної туристичної інфраструктури та підготовка кадрів для сільського зеленого туризму на основі вивчення потреб ринку;

- організації в системі навчальних закладів різного рівня підготовки кадрів і перепідготовки кадрів для зеленого туризму;

- виділення в системі інформаційно-аналітичного забезпечення сфери сільського туризму як складової частини державної інформаційної системи;

Кожен із зазначених напрямів забезпечення пріоритетного розвитку сільського зеленого туризму в Україні потребує посилення регуляторної функції держави і використання науково-дослідних розробок, спрямованих на підвищення ефективності туризму в Україні.

Висновки

У сучасній Україні туризм поступово стає стабільною та сформованою галуззю. Водночас туристи очікують кращого вибору та якості з довготривалою відповідальністю за довкілля. Цього можна досягти лише шляхом ефективного планування. Основою сільського зеленого туризму є село, селянин і його побут, сільська оселя.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й у сфері обслуговування. При певному нагромадженні числа відпочивальників з'являється потреба в задоволенні їх різноманітних запитів, а це, у свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних,

зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших. Важливим результатом розвитку сільського зеленого туризму є розширення можливостей реалізації продукції особистого підсобного господарства, причому реалізації її на місці, і не як сільськогосподарської сировини, а як готових продуктів харчування після відповідної обробки й приготування.

Література

1. *Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю.* Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. — 148с.
2. *Кузик С.П.* Географія туризму: навчальний посібник. — Київ: Знання, 2011. — 271с.
3. *Масляк П. О.* Рекреаційна географія: навчальний посібник. — Київ: Знання, 2008. — 343с.
4. *Інтернет-сайт «Вокруг света».* Режим доступу: <http://vokrug-sveta.com.ua/seljskij-zelenyj-turizm.html>
5. *Інтернет-сайт «Все про туризм. Туристична бібліотека».* Режим доступу: <http://tourlib.net/>
6. *Офіційний сайт «Родинне гніздо. Клуб сімейного відпочинку».* Режим доступу: http://www.zeleniyturizm.com.ua/zelenyj_turizm/selskij_turizm

РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

А.В. Гавриш, Т.А. Савенко

Национальный университет пищевых технологий

Несколько лет назад в украинском туризме появился новый термин «сельский зеленый туризм», развитие которого стабильно прогрессирует. Исследователи туризма показывают, что ускоренное развитие сельского туризма может сыграть роль катализатора структурной перестройки экономики, обеспечить демографическую стабильность и решение важных социально-экономических проблем в сельской местности. Украине стратегически важно быстро преодолеть отставание в этой сфере путем эффективного использования имеющегося богатого туристического потенциала в каждом регионе. Актуальность и важность понимания роли и места сельского зеленого туризма в развитии национальной туристической отрасли и социально-экономической ситуации в сельских регионах Украины определили цель исследования, положенного в основу написания статьи.

Ключевые слова: *агротуризм, культура, усадьба, село, сельский зеленый туризм.*